Agnieszka Kurczewska

System mikrokredytów we Francji

Ekonomiczne Problemy Usług nr 51, 135-142

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

ZESZYTY NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO

NR 588 EKONOMICZNE PROBLEMY USŁUG NR 51 2010

AGNIESZKA KURCZEWSKA
Uniwersytet Łódzki

SYSTEM MIKROKREDYTÓW WE FRANCJI

Wstęp

Idea mikrofinansów kojarzona jest przede wszystkim z krajami o niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Sama koncepcja mikrokredytów powstała w Azji w latach 70. XX w., szerzej rozpropagowała ją jednak dopiero Nagroda Nobla w 2005 roku dla Mohammeda Yunusa, twórcy Grameen Bank w Bangladeszu. Systemy mikrokredytów rozwijają się również w krajach wysoko rozwiniętych, z przeznaczeniem dla węższej grupy społeczeństwa – osób najuboższych czy dyskryminowanych społecznie. W Europie pionierem mikropożyczek jest Francja. Ich historia sięga lat 80. XX wieku, kiedy to we Francji zaczęto obserwować stały przyrost bezrobocia, a za sposób przeciwdziałania uznano oferowanie osobom bez pracy niewielkich pożyczek służących pobudzaniu inicjatyw gospodarczych. W roku 1989 system mikrokredytów wprowadziło Stowarzyszenie na rzecz Prawa do Inicjatywy Gospodarczej ADIE (Association pour le Droit à l'Initiative Économique).

Obecnie we Francji istnieją dwie sieci oferujące mikropożyczki – ADIE i France Initiative, które łącznie oferują ponad 25 tys. mikropożyczek rocznie, co odpowiada 50% wszystkich działań z zakresu mikrofinansów w Europie Zachodniej[1]. Obie sieci finansowane są przede wszystkim ze źródeł publicznych, a ich oferta jest coraz bardziej zróżnicowana.

---

[1] B. Granger, S. Lämmerman, *MFI efficiency and State intervention – what correlation? (Empirical analysis of the two main strategic French microcredit models – **used in this paper as analytical grids for the ongoing debates about microfinance in the South***, working paper presented to the First European research conference on microfinance, CERMI, Brussels, 2–4 June 2009, s. 4.

Celem artykułu jest przedstawienie systemu mikropożyczek we Francji, w tym identyfikacja różnic i podobieństw między ofertami z zakresu mikrofinansów oferowanymi przez dwie czołowe instytucje**:** ADIE i France Initiative.

Pojęcie mikrokredytu. Specyfika instytucji mikrokredytowych

Koncepcja mikrokredytów opiera się na założeniu, że brak dostępu do środków finansowych (przede wszystkim kredytu/pożyczki) jest ograniczeniem rozwojowym dla ludzi uboższych, nieposiadających stałych źródeł dochodu. Niewielka suma pożyczonych pieniędzy umożliwia podjęcie inicjatywy gospodarczej osobom wykluczanym w procesie tradycyjnej selekcji do kredytów bankowych i tym samym poprawę statusu społecznego i materialnego. Według definicji Komisji Europejskiej wysokość mikrokredytu nie przewyższa 25 tys. euro. Bardzo często są to jednak kwoty nieprzekraczające nawet kilku tysięcy euro.

Rola instytucji mikrofinansowych polega przede wszystkim na zaoferowaniu niewymagających zabezpieczeń rzeczowych pożyczek wraz z pakietem innych usług finansowych pomagających osobom o niskich dochodach podjęcia samozatrudnienia[2]. Pojęcie mikrofinanse obejmuje bowiem wszystkie podstawowe usługi finansowe – nie tylko pożyczki, ale i lokaty, gwarancje czy ubezpieczenia. Bardzo często instytucje mikrofinansowe pomagają również swoim klientom, świadcząc usługi doradcze czy konsultacyjne. Instytucje mikrokredytowe zazwyczaj są finansowane ze źródeł publicznych, krajowych i zagranicznych. Coraz dynamiczniej rozwija się jednak udział komercyjnych podmiotów w udzielaniu mikrokredytów.

Dystrybucją mikrofinansów zajmują się zarówno instytucje bankowe, jak i pozabankowe. Najogólniej ujmując, instytucje mikrofinansowe wyróżnia[3]:

– świadczenie usług finansowych dla osób o niskich dochodach,
– udzielanie pożyczek w niewielkich kwotach i o charakterze krótkoterminowym,
– działanie nie dla celu uzyskania zysku (non profit),
– realizacja misji społecznej,

---

[2] *Mikrofinanse w Polsce. Niewykorzystany potencjał finansowania najmniejszych przedsięwzięć gospodarczych*, Fundacja Centrum Organizacji Pożyczkowych, Warszawa, grudzień 2002, s. 5.

[3] A. Alińska, *Instytucje mikrofinansowe w lokalnym rozwoju społeczno-gospodarczym*, Monografie i Opracowania 558, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2008. s.152.

– niekonwencjonalne procedury udzielenia pożyczek,
– dotarcie do specyficznych grup społecznych;

Klasyfikację instytucji mikrofinansowych przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Klasyfikacje instytucji mikrofinansowych

Kryterium podziału	Rodzaje instytucji finansowych
Poziom samodzielności	– korzystające ze wsparcia w postaci subwencji, dotacji lub darowizn (pochodzących przede wszystkim ze źródeł publicznych) – samowystarczalne finansowo
Formalne uregulowanie zakresu i form działalności	– nieformalne (często wywodzące się z instytucji charytatywnych, nieprowadzą**ce** działalności depozytowej) – quasi-formalne (np. organizacje pozarządowe, unie kredytowe, nieprowadzą**ce** działalności depozytowej) – formalne (objęte nadzorem władz publicznych, przede wszystkim banki, prowadzą szeroką działalność kredytowo-depozytową)
Charakter instytucji	– bankowe – pozabankowe

Źródło: opracowane na podstawie A. Alińska**,** *op.cit*., s. 157–166.

Przykłady funkcjonowania systemów mikrokredytów we Francji

ADIE

Najbardziej znanym przykładem instytucji udzielającej pomocy w finansowaniu mikroprojektów we Francji jest, powołane w 1901 roku, stowarzyszenie propagujące prawo do inicjatywy gospodarczej ADIE. Ułatwiono przedsiębiorcom dostęp do kredytu na drodze tzw. integracji społecznej (fr. *l'insertion*). Ma autoryzację Komisji Bankowej na udzielanie pożyczek osobom niemającym dostępu do tradycyjnych kredytów bankowych, często bezrobotnym lub korzystającym z zasiłków. Stowarzyszenie pożycza pieniądze bezpośrednio z banku lub przez bank partnerski. Następnie „odpożycza" je przedsiębiorcom i oferuje im pełną informację o sektorze, w którym planowana jest działalność przedsiębiorstwa, oraz ekspertyzę techniczną dokumentów przez okres pierwszych dwóch lat. Kwota udzielanych pożyczek waha się od 1500 do 5000 euro. Oprocentowanie wynosi 6,5%, a pożyczki spłacane są miesięcznie (spłaty o stałej kwocie) przez okres nieprzekraczający dwóch lat.

Pomoc finansowa adresowana jest do pomysłodawców dysponujących pewnym zasobami ludzkimi, ale niemających dostępu do tradycyjnych form finansowania. Projekty dotyczą najczęściej zakładania własnych przedsiębiorstw, niewymagających wielkich nakładów, w których wnoszona wiedza i umiejętności pracowników są podstawowym kapitałem.

Celem ADIE jest realizacja narodowego programu poszukiwania zatrudnienia dla osób wyłączonych z życia ekonomicznego. Zgodnie z francuskim prawem bankowym z 1984 roku, instytucja ta może wyodrębniać ze środków własnych niewielkie kwoty i przeznaczać je na finansowanie celów społecznych. ADIE gromadzi swoje środki w kooperacji z partnerami instytucjonalnymi, sektorem bankowym, przedsiębiorstwami prywatnymi i funduszami europejskimi. Partnerami instytucjonalnymi ADIE są: Ministerstwo Zatrudnienia (Ministère de l'Emploi), Fundusz Działań Społecznych (Fonds d'Action Sociale), Państwowy Sekretariat Małych i Średnich Przedsiębiorstw (Secrétariat d'Etat aux PME, au Commerce et à l'Artisanat), Kasy Depozytów i Konsygnacji, jednostki terytorialne, Społeczne Fundusze Europejskie (Fonds Social Européen)[4]. Partnerami ADIE z sektora bankowego są: BNP Paribas, Le Crédit Mutuel, Crédit Agricole, La Société Générale, Caisse d'Epargne, HSBC. ADIE współpracuje również z organizacjami prywatnymi, np. Fundacją Promocji Zatrudnienia (Fondation Agir pour l'Emploi) czy Fundacją France Active.

Działalność stowarzyszenia opiera się na przedstawicielstwach lokalnych (jest ich obecnie 130) skupionych wokół kilkunastu tzw. anten (większych oddziałów). Pożyczki udzielane przez ADIE cieszą się dużą popularnością we Francji, dynamikę wzrostu ich liczby przedstawiono na wykresie 1. W roku 2008 stowarzyszenie udzieliło pożyczek solidarnych 12 824 przedsiębiorcom na łączną kwotę 38 980 674 euro, co pozwoliło na otworzenie 9842 przedsiębiorstw, dających 11 810 miejsc pracy[5].

---

[4] Le guide des outils de financement/ADIE, www.pme.artisan.gouv.fr.

[5] Association pour le droit á´initiative économoque, Rapport d' activité 2008, s. 3.

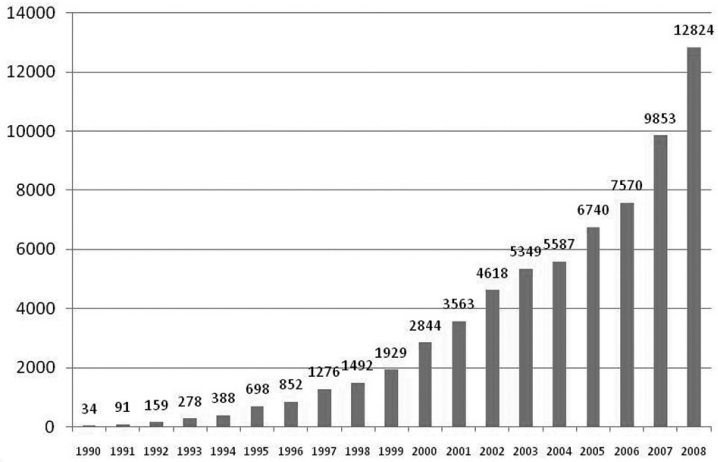

Wykres 1. Liczba pożyczek solidarnych udzielanych przez ADIE w latach 1990–2005
Źródło: Association pour...

W roku 2007 ADIE powołało nowy program o nazwie Créajeunes, mający na celu pobudzenie aktywności do zakładania firm wśród ludzi młodych i bezrobotnych, głównie mieszkańców zaniedbanych obszarów miejskich. Oprócz mikrokredytu osoby te mogą otrzymać serię szkoleń oraz dodatkowy grant w wysokości 500 euro[6].

France Initiative

Drugą dynamicznie rozwijającą się instytucją mikrofinansową we Francji jest stowarzyszenie France Initiative. Oferuje ono przede wszystkim tzw. pożyczki honorowe (fr. *prêt d'honneur*). System pożyczek honorowych przeznaczony jest dla założycieli małych przedsiębiorstw, niedysponujących wystarczającymi gwarancjami, by móc ubiegać się o klasyczny kredyt bankowy. Pożyczki honorowe charakteryzuje brak oprocentowania i konieczności przedstawiania zabezpieczeń. Udzielane są najczęściej na okres od 3 do 5 lat i są zawierane „na słowo honoru" kapitałobiorcy. Przeciętne kwota takiej pożyczki wynosi 7500 euro. Decyzję o przyznaniu podejmuje specjalnie powołany komitet składający się z przedsiębiorców, prawników, księgowych, finansistów. Przedsiębiorcy otrzymują wsparcie merytoryczne na każdym etapie działania – od tworzenia biznesplanów, po prowadzenie firmy.

[6] B. Granger, S. Lämmerman, *op.cit.*, s. 12.

Instytucja podkreśla, że zadaniem pożyczek honorowych nie jest zastąpienie kredytu bankowego, ale wzmocnienie wiarygodności przedsiębiorców w oczach banków. Przez cały okres spłaty pożyczek przedsiębiorca korzysta ze wsparcia doradczego. Według statystyk France Initiative 86% przedsiębiorstw finansowanych przez pożyczki honorowe funkcjonuje na rynku co najmniej 3 lata.[7]

W tabeli 2 scharakteryzowano systemy mikrofinanów we Francji – ADIE i France Initiative, skupiając się na ich podobieństwach i różnicach.

Tabela 2. Podobieństwa i różnice systemów mikrokredytów ADIE i France Initiative

Cecha różnicująca	ADIE	France Initiative
Cel działania	Realizacja celów społecznych, walka z bezrobociem	Rozwój przedsiębiorczości
Źródło finansowania	Przede wszystkim publiczne, dążenie do niezależności	Przede wszystkim publiczne, większe znaczenie finansowania lokalnego
Grupa docelowa	Osoby wykluczone społecznie, mające trudności w wejściu na rynek pracy	Nowi przedsiębiorcy, niekoniecznie znajdujący się w trudnej sytuacji, jednak w większości osoby bezrobotne (czy osoby chwilowo bez pracy)
Podejście do mikrokredytów	Oparte na koncepcji Mohammeda Yunusa, twórcy Grameen Bank w Bangladeszu	Istotą jest zwiększanie potencjału regionu
Współpraca	Banki, instytucje publiczne	Izby handlowe, gminy, sieci wsparcia biznesowego, banki, agencje rozwoju
Oprocentowanie	Istnieje, ale jest zminimalizowane	Brak
Dodatkowe usługi biznesowe	Pomoc prawna i administracyjna, w zarządzaniu, rachunkowości, marketingu i bankowości.	Pomoc w pisaniu biznesplanów, w dostępie do źródeł finansowania, kontakty z mentorem

Źródło: opracowanie własne na podstawie B. Granger, S. Lämmerman, *op.cit*.

[7] Materiały promocyjne France Initiative.

Inne inicjatywy francuskich banków

Francuskie banki oszczędnościowe oferują możliwość uczestniczenia osobom wykluczonym społecznie (długotrwale bezrobotnym) w projektach lokalnych – tzw. PELS (Projets d'Economie Social et Locale). Projekty PELS dotyczą przede wszystkim pomocy w zakładaniu, prowadzeniu i finansowaniu mikroprzedsiębiorstw. Francuskie banki oszczędnościowe współpracują z innymi organizacjami, w tym z omówionymi ADIE czy France Initiative. Banki gwarantują mikrokredyty na wyselekcjonowane przez organizacje projekty, a organizacje wspierają działania nowo powstających przedsiębiorstw. Współpraca ta wpływa pozytywnie na powodzenie inicjatyw podejmowanych przez osoby wykluczone społecznie. Statystyki wskazują, że 75% powstałych w ten sposób przedsiębiorstw funkcjonuje po trzech latach od założenia (podczas gdy średnia w Unii Europejskiej to 30%)[8].

Jedną z inicjatyw związanych z PELS jest program Caisse d'Epargne o nazwie *Parcours Confiance*. Program przeznaczony jest dla osób, które znalazły się w nowej sytuacji życiowej i z powodu braku środków finansowych nie mogą założyć działalności gospodarczej (osoby rozwiedzione, bezrobotne, po przerwie w pracy spowodowanej chorobą). Pakiet pomocowy, oprócz wsparcia finansowego, obejmuje doradztwo w zakresie księgowości, rachunkowości, finansów, prowadzenia firmy[9].

Banki solidarne (fr. *banques solidaires*) we Francji są instytucjami kredytowymi, mającymi statut prawny towarzystw finansowych[10] (fr. *société financière*). Gromadzą one oszczędności osób fizycznych i prawnych, pragnących dokonać inwestycji ekonomicznie trwałych i użytecznych. Zgromadzone w ten sposób środki finansowe przeznaczane są dla osób, które nie mają lub mają niewielki dostęp do tradycyjnych kredytów bankowych. Przykładem jest działalność tzw. kas solidarnych, np. Caisse Solidaire du Nord-Pas-de-Calais, udzielającej pożyczek na okres od dwóch do pięciu lat, z odsetkami w wysokości 8%. Celem banków solidarnych jest popieranie wartości społecznych tworzenia przedsiębiorstw. Największe szanse na finansowanie mają projekty generujące trwałe miejsca pracy.

---

[8] Microcredit in Europe – Experiences of Savings Banks, The European voice of savings and retail banking, ESBG, Brussels, September 2007.

[9] *Ibidem*.

[10] Towarzystwa finansowe we Francji to jednostki instytucjonalne, w skład których wchodzą bank centralny, inne instytucje monetarne pośrednicy finansowi, towarzystwa ubezpieczeniowego i fundusze emerytalne.

La Caisse Solidaire du Nord-pas-de-Calais preferuje również wnioski złożone przez przedsiębiorstwa zatrudniające poniżej 20 pracowników i działające w obszarach wiejskich[11].

Zakończenie

W artykule przedstawiono i porównano dwa systemy oferujące mikrokredyty we Francji – ADIE i France Active. Mimo różnic spowodowanych odmiennością środowisk, do których są adresowane, i odmiennymi sposobami pozyskiwania środków na mikrokredyty oraz różnymi systemami ich dystrybucji i zabezpieczeń, idee mikrokredytowania łączy ten sam cel: pobudzenie inicjatywy przedsiębiorczości, zwiększenie integracji społecznej, rozbudzenie wiary we własne siły i pomoc innych, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i marginalizacji.

Sukces Francji we wprowadzeniu systemu mikrokredytów do praktyki gospodarczej i polityki kredytowo-pożyczkowej świadczy o dużym zapotrzebowaniu na tego rodzaju inicjatywy i może być wzorem dla innych krajów, nie tylko słabiej rozwiniętych.

SYSTEM OF MICROCREDITS IN FRANCE

Summary

The article presents and compares two systems of microfinance in France, offered by two different organizations – ADIE and France Initiative. Despite many differences in: target groups, ways of obtaining funds for microcredits, channels of distributions and systems of guarantees, both ideas of microcrediting serve the same purpose: helping people in difficulties and enhancing social cohesion.

Translated by Agnieszka Kurczewska

[11] A. Kurczewska, *Znaczenie małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce francuskiej*, w: *Finansowe uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstw z uwzględnieniem sektora MSP*, red. B. Mikołajczyk, Difin, Warszawa 2006, s. 169–170.